

Герасимюк Павло

канд. екон. наук, докторант кафедри фінансів ім. С.І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ГЕНЕЗА НАУКОВОЇ ДУМКИ ЩОДО РОЛІ МИТА

Перші дослідження поняття і призначення мита пов'язані з меркантилістичною та класичною політекономією. Дані школи протилежно трактують роль держави, зокрема, і в обмеженнях зовнішньої торгівлі, а тому їх порівняння в рамках вищевказаної праці дозволяють отримати уявлення щодо ролі власне мита в економіці країни.

Основне припущення комерційної теорії полягає в тому, що багатство країни залежить від кількості грошей, що зокрема досягається внаслідок сприятливого торговельного балансу або шляхом вивезення товарів на більшу суму, ніж країна ввозить. Ввезення іноземних товарів обмежували або обкладанням високими митами, або цілковитою заборонаю. [1, с. 274]. Іншим цінним інструментом зовнішньоторговельної політики меркантилісти виділяють обмеження вивезення сировини з країни та, навпаки, заохочення її ввезення. Виходячи з їх основного правила багатства країни, вони аргументували дані заходи з точки зору більшої вартості готової продукції, що експортується, на противагу вартості сировини [1, с. 396].

В рамках класичної політекономії мито віднесено до податків на предмети споживання, тобто до універсальних акцизів. Даний податок аналізується класиками за умови того, що він використовується державою переважно як фіскальний інструмент [1, с. 541]. Позиція класичної політекономії щодо питання застосування мита стосується зниження розмірів мит на ввезення сировини та виникнення обов'язку з його сплати при продажу товару всередині країни з одночасним звільненням від мит транзитних перевезень [1, с. 544-545].

Таким чином, як комерційна, так і класична школи політичної економії розглядали мито, насамперед, як регулювальний інструмент, а потім – як фіскальний. Застосування високих ставок мита обмежували зовнішню торгівлю, а особливо – ввезення товарів, що могли зашкодити вітчизняному товаровиробнику, а відсутність мита або надання його повернення стосувалися експорту національного продукту. Дані заходи розглядалися, як спосіб розвитку економіки країни та зміцнення її позицій на міжнародних ринках товарів.

Сучасна ж наука розглядає мито саме як податок, віддаючи переваги то його фіскальній функції, то регулювальній, але існують й альтернативні точки зору. Наприклад, Гетманцев Д.О., досліджуючи мито з юридичної точки зору, відносить його не до податків, а до зборів, але водночас зазначає, що економічна сутність мита полягає в регулюванні зовнішньоторговельного обігу з метою

захисту вітчизняного виробника [2, с. 76]. Аналогічна позиція щодо двоякого трактування природи мита висловлюється Лазюком С.В., який наголошує, що воно найближче до непрямих податків, але, на думку автора, носить чітко виражений умовний характер [3, с. 198].

Абрамова А.С., Савчук Т.Н., Жаворонок А.В. в своєму дослідженні хоча й наголошують на регулятивній сутності митних платежів, в тому числі й мита, але аналізують його саме як фіскальний елемент економіки України та пропонують шляхи для зміцнення саме такої його функції. Науковцями представлено функції митних платежів у вигляді захисної, фіскальної, регулятивної та політичної [4, с. 272].

Аналіз митних платежів, зокрема мита, з фіскальної точки зору проводить Стужук Т.М. в своїй статті. Автор не досліджує регулятивну функцію мита, але зазначає, що збільшення надходжень митних платежів не корелює з підвищенням ділової активності в країні. Митні платежі, на думку автора, мають значну фіскальну орієнтацію [5].

Таким чином, мито в науковій літературі розглядається з двох точок зору: як фіскальний або як регулювальний інструмент. Мито має всі ознаки інструменту, який, з однієї сторони, заохотить ввезення на митну територію України високотехнологічного обладнання для виробництва, а з іншої – на період розбудови нових підприємств, дозволить конкурувати їм з іноземною аналогічною продукцією. Мито історично застосовується з метою регулювання зовнішньої торгівлі держави в частині обмежень та заохочень ввезення чи вивезення товарів з метою формування оптимальної структури національного виробництва, вирівнювання платіжного балансу тощо.

Література

1. Сміт А. Дослідження про природу та причини добробуту націй / пер. з англ. О. Васильєва, М. Межевкіної, А. Малівського. Київ: Port–Royal. 594 с.
2. Гетманцев Д.О. До питання про місце мита в системі оподаткування. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Юриспруденція. 2013. Вип. 6-2(2). С. 75-77.
3. Лазюк С.В. Справляння мита як реалізація функцій держави. Актуальні проблеми держави і права. 2011. Вип. 62. С. 198–204.
4. Абрамова А.С., Савчук Т.М., Жаворонок А.В. Митні платежі як складова доходів державного бюджету. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2015. № 4. С. 270–275.
5. Стужук Т.М. Митні платежі як надійне джерело наповнення бюджету. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Сер. Економічні науки. 2013. Вип. 2. С. 273–278.